

Els condicionaments actuals de l'ús lingüístic social de la llengua⁶⁹

Les dues commemoracions d'aquest any 2007 —el centenari de l'IEC i els setanta-cinc anys de les *Normes* de Castelló— recorden dues dates clau en la normativització de la nostra llengua i subratllen l'estreta relació que hi ha entre l'adopció de normes lingüístiques i l'extensió de l'ús social.

En efecte, tant el 1907 la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans com el 1932 la promulgació de les *Normes* de Castelló responien a una doble consciència: la necessitat d'unes normes lingüístiques clares per a una nova expansió de l'ús social de la llengua catalana i l'evidència que en els dos moments històrics la nostra societat es trobava davant d'un context polític i social favorable a l'expansió de l'ús —representat per la Diputació de Barcelona i després la Mancomunitat de Catalunya en el primer cas i per l'arribada de la Segona República i l'expectativa de l'autonomia política en el segon. No oblidem que les mateixes *Normes* de Castelló es van publicar amb un lema ben explícit respecte a la seva funció social: «Per la difusió de la llengua». Ni tampoc que simultàniament Francesc de B. Moll adoptava a les Balears la normativa fabriana i que a Catalunya el mateix Pompeu Fabra en el discurs presidencial dels Jocs Florals de Barcelona de 1934 constatava la fi dels reductes antinormativistes en pro de la tasca unitària d'expansió de l'ús social que permetia i reclamava l'Estatut d'autonomia.

En certa manera, la transició democràtica dels anys setanta va constituir una conjuntura semblant, en la qual calia fer un nou pas endavant en l'elaboració de models lingüístics per tal de facilitar una nova expansió de l'ús del català. En aquest context, no sols en els àmbits educatius, literaris, culturals o periodístics,

69. Intervenció en la taula rodona «Una llengua normativitzada: una societat normalitzada?».

com era sobretot el cas en els anys trenta, sinó més aviat en els nous mitjans audiovisuals —que reclamaven un estàndard oral— i en els usos especialitzats, per als quals calia sistematitzar les respectives terminologies.

Després d'una trentena d'anys, disposem de nombrosos elements per a fer balanç de la situació actual de l'ús lingüístic. En són un bon exemple les enquestes d'usos lingüístics aplegades en una visió de conjunt a la publicació recent *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*.⁷⁰ Fa pocs mesos, a més, en el Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX, que tingué lloc en el marc de la commemoració del centenari de l'IEC, vam tenir ocasió de tractar-ne amb qualificats especialistes. I fa poques setmanes han aparegut també les dades detalladíssimes del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura sobre els consums mediàtics i culturals de la població de l'àrea lingüística catalana,⁷¹ de les quals podem extreure també informacions extraordinàriament interessants.

Aquesta abundància d'informació sociolingüística reclama que se'n faci una explotació i una interpretació acadèmica i política a gran escala, ben fonamentada i orientada a l'acció i la mobilització social a l'inici d'aquest mil·lenni que tot just comença. Es tracta d'una tasca digna de l'esforç de les institucions i de la societat, que des d'aquí voldria contribuir a emprendre.

Mentrestant, voldria recordar breument la intervenció de Joaquim Torres en el Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX, sobre «La situació demolingüística als territoris de llengua catalana»,⁷² en la qual ell subratllava els dos factors decisius, a la vista de les dades sobre la situació sociolingüística, per tal d'assegurar el futur del català: la consecució de nivells importants d'autogovern i la consolidació de normes de tria lingüística favorables al manteniment del català en les converses interpersonals.

La capacitat legislativa i les normes socials sembla que són avui les claus del futur de la llengua catalana, més que la manca de normativa lingüística —com era el cas l'any 1907 o l'any 1932.

Però continua havent-hi una relació estreta entre la disponibilitat de models lingüístics i la possibilitat d'expandir l'ús social de la nostra llengua. Ho podem veure en aquests quatre condicionants actuals de l'ús lingüístic, cíclicament encadenats entre ells:

— En primer lloc, encara cal continuar completant i actualitzant els models lingüístics per als nous àmbits d'ús decisius —en l'ús educatiu i professional com en les noves activitats de lleure: elaborar i difondre terminologies i models per als

70. Ernest QUEROL (coord.) (2007), *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

71. Accessibles en línia a: <http://www.fundacc.org/> (consulta: gener 2008).

72. Consultable en línia a: http://www.iecat.net/butlleti/pdf/115_butlleti_torres.pdf (consulta: gener 2008).

llenguatges d'especialitat; avançar en la definició de l'estàndard oral i en la confluència entre les seves modalitats...

— En segon lloc, de manera molt especial, cal vetllar per oferir una accessibilitat màxima als models lingüístics existents i dotar-los d'una aplicabilitat màxima, per mitjà dels nous sistemes de difusió en línia i en suport digital —com és el cas de l'accés a sistemes de traducció entre el català i altres llengües o de la difusió de correctors lingüístics avançats per al català.

— En tercer lloc, cal prestar una atenció preferent a les competències reals en llengua catalana que proporciona el sistema educatiu. Les enquestes sobre coneixements lingüístics poden donar una visió inexacta i excessivament optimista de l'amplitud d'aquestes competències. Està bé que hi hagi uns percentatges elevats de població que declaren que saben parlar o escriure una mica en català, però només les persones plenament competents en l'ús oral i escrit de la nostra llengua podran ser ciutadans culturalment actius i usuaris constants de català. En un moment com l'actual, en què coincideix l'arribada massiva a les aules d'estudiants de molt diversa procedència migratòria amb la voluntat de potenciar l'ús educatiu de l'anglès al costat del català i el castellà, cal reforçar al màxim els sistemes d'aprenentatge i les orientacions didàctiques capaces de consolidar una bona competència lingüística en el conjunt dels estudiants.

— En quart lloc, i també en estreta relació amb els tres punts anteriors, cal que avanci visiblement la presència pública de la llengua tant en el món del treball i l'empresa com en el mercat cultural i l'oferta de lleure, si volem mantenir un reforç positiu que justifiqui i compensi l'esforç d'aprenentatge —ja que l'experiència d'haver estudiat una llengua sense poder-la capitalitzar en les activitats professionals i de lleure és la pitjor antimotivació que hi pot haver.

Així doncs, si hem de renovar en el moment actual l'esperit que presidia la fundació de l'IEC i la promulgació de les *Normes* de Castelló, caldria trobar una confluència d'esforços entre els sectors polítics, econòmics i culturals per tal d'avançar amb decisió en l'ús social i superar els desequilibris i fragmentacions entre els territoris de llengua catalana. L'extensió del principi de disponibilitat lingüística a les empreses privades en el nou Estatut d'autonomia de Catalunya, la nova Convenció de la UNESCO sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals (que dóna suport a les polítiques locals que estableixin en quina llengua es difonen les ofertes de productes i serveis culturals) o la refundació de l'Institut Ramon Llull amb intervenció d'Andorra, les Illes Balears i altres territoris al costat de Catalunya són símptomes que les coses poden evolucionar favorablement.

Actualment, no ens trobem davant de l'absència de normes —com el 1907 o, al País Valencià, el 1932. Però sí que ens cal superar una certa concurrència de normes regionals, alimentada per la fragmentació política i administrativa de l'es-

pai educatiu, cultural i comunicatiu. Hem d'aprendre a gestionar la variació normativa, superant la fragmentació comunicativa i la compartimentació de les normes regionals, amb un compromís recíproc de transversalitat en les activitats de difusió cultural i en l'àmbit educatiu, per tal que tots els estudiants coneguin totes les opcions regionals de l'estàndard (i no sols la pròpia) i totes les audiències dels mitjans de comunicació es familiaritzin amb tots els accents estàndard.

És factible, és necessari i ha de ser possible, si volem fer-nos dignes continuadors dels qui fundaren l'IEC i els qui promulgaren les *Normes* de Castelló.

ISIDOR MARÍ MAYANS
Universitat Oberta de Catalunya
Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica